

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Vladislav Vančura
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_03_15
Pořadí DUMu v sadě	15
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Jana Sedláčková
Datum vytvoření	3. 3. 2013
Jméno autora	PhDr. Zdeňka Valčíková
e-mailový kontakt na autora	valcikova@gymjev. cz
Ročník studia	3. ročník
Předmět nebo tematická oblast	Český jazyk a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list k tvorbě Vladislava Vančury (všestranný rozbor ukázek z tvorby Vladislava Vančury, užití Slovníku cizích slov) Inovace: využití ICT, rozvoj čtenářské gramotnosti, mezipředmětové vztahy - dějepis

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vladislav Vančura

A.

román Pekař Jan Marhoul

- vliv proletářské poezie
- osud pracovitého pekaře, přijde na mizinu
- archaismy i hovorová řeč

1.

Marhoulovi bylo dvacet devět let a jeho žena byla stejného věku. Ale jest lépe neměřiti Janova stáří, byl jinochem a zůstal jinochem i tehdy, když byl již stár a vlekl se o žebrácké holi. Býval vždy vesel tento rusý a modrooký chasník s měkkými vousy, s bradou a nepravidelnostmi v tváři, jež ho připodobňovaly všem lidem. Nezastavoval se od rána do večera, tu pracoval v dílně a opět v krámě a doma. Robil na zahradě i ve včelíně, hřebelcoval koně ve stáji a nespěchával. Jeho dny byly dlouhé a vždy měl dosti času, aby vycházel. Býval v hospodách i v židovské kořalně a stoje na náměstí poslouchal dlouhá vypravování bab.

...

Marhoul, stoje před ním, poznával ho a bylo mu líto tohoto lháře, aniž mu věřil. Půjčil mu třikrát po třech stech zlatých. Půjčiv peníze sehnané s tolikerou péčí, Marhoul nemyslel, že by byly ještě jeho. Svévolnost dobroty, tato blbost, jež ho nutila napořád rozdávat ze svého mála, podobala se ustavičnému opilství.

...

„Jsi hotov?“ otázal se, táhna za sebou mohutné pantofle, jež vybíhaly nazad jako ostruhy jezdce. „Ano,“ odpověděl Jan a odpočítával chleby po dvou až do šedesáti. Dokončiv počet, postál několik okamžiků a pravil: „Průtahy pece jsou ve špatném stavu.“ „Nikoliv,“ řekl mistr. „Jsem jist, že jste je uzavřeli a zanesli. Tato pec je dobrá, ale ten, kdo ji vytápí, měl by znáti svoje řemeslo.“ Potom vzal hůl na jednom konci opálenou a třel pískovec, jímž bylo vyloženo poprsí pece, až hůl jiskřila. „Je opět přetopena,“ pravil, vystupuje z prohloubeného místa před pecí. „Zdá se mi, Jene, že nešetříš dřívím.“ Dělník mlčel. Mohl říci, že se ve věci vyzná, neboť sám vystavil dokonalou pec v Nadelhotách. Byla ještě silnějších stěn a silnějšího klenutí, aby nesnadno vychladla, avšak Pánek vykládal tuto přednost jako chybu. „Nuže, Marhoule,“ pravil, „nechci skončiti tam, kde ty jsi nyní, rozumím jinak hospodaření i práci.“

VANČURA, Vladislav. Pekař Jan Marhoul [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013, s. 9, 80 [př. cit. 2013-03-03]. Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/81/20/82/pekar_jan_marhoul.pdf.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a) Podtrhněte v první části ukázky vnitřní charakteristiku Marhoula.

b) Zastaralé sloveso *robil* nahrad'te jiným slovesem stejného významu.

.....

c) Z druhé části ukázky vyvod'te, proč Marhoul zkrachoval.

.....

d) Čím se nakonec stal pekařský mistr Jan Marhoul?

.....

e) Ve třetí části ukázky vyhledejte přirovnání, metaforu, přechodník.

.....

B.

román Marketa Lazarová

- děj se odehrává ve středověku
- život loupeživých rytířů
- postavy statečné, nezkrtné, neurvalé
- stavba vět: složité větné konstrukce
- jazyk: archaismy, knižní výrazy, obraty lidového jazyka, vulgarismy

1.

Mikoláš si utírá meč a praví: „Náš pán mi dopřál, abych mohl splatiti svůj dluh, Lazare, jsme vyrovnáni. Avšak protože jsi tak snášenlivý a protože chceš býti mým věřitelem, dopřej mi jedné ze svých dcer. Dopřej mi té, kterou vidím nasazovati si klobouk.“ Řka to označí Mikoláš špičkou svého meče spanilou dívku. Je to Marketa, čtvrtá Lazarova dcera. Vidíte ji postoupiti o krok a třásti se hrůzou. Již ji odvlékají a nemůže dáti ani spánembohem svým sestřičkám. Po chvíli unášejí loupežníci Marketu k lesu svázanou v síť mezi dvěma hřebci. Lazar se potácí a hrozné dvojice pochodují na svých místech. Lazar se válí po zemi a s jeho lidmi je velmi zle. Až do soumraku trvala tato muka. Již vzházela večernice, již bylo slyšeti dupot vracejícího se stáda, když spadla pouta z rukou dvou pacholků. Vzápětí byli všichni vysvobozeni.

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

...

Slyšte posléze něco málo o její povaze a posuďte věc po svém. Žila v Obořišti u svého otce Lazara, který měl mysl nestálou a vratkou. Špatní příkladové působí příliš mocně. Stalo se, když měla Marketa přijít na svět, že stál její otec poprvé v záloze při ohbí cesty. Ďas ví, koho tenkrát obral, zmocnil se několika grošíků, platily méně, než je cena ovce. Ale rub jednoho penízu byl vyhlazen a místo obraz u králova byla do stříbra vyryta dvě slova: Boží strach. Lidé bývají nakloněni vztahovati věci divné a nevídané v souvislost s domácími událostmi. Lazar se bál, že jej toto znamení vyzývá k účastenství na bědném údělu. Byl obtěžkán hříchem, a když se mu narodila dcera, zaslíbil ji Bohu.

VANČURA, Vladislav. *Marketa Lazarová* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013, s. 27, 42 [př. cit. 2013-03-03].
Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/79/96/18/marketa_lazarova.pdf.

a) Kde žila Marketa a kdo byl její otec?

.....

b) Proč otec Marketu zaslíbil bohu?

.....

c) Jaký čin provedl syn Lazarova protivníka Mikuláš?

.....

2.

Myslete si však, že je bystrý den a že věje vítr do sněhového mračna. Unáší je, zmítá jím, trhá je a rozptyluje, až nebesa a čas opět září. Led na rybnících praská a na kalužinách zvoní tříšť. Je slyšeti v keřících zmrzlé chřestění, neboť větévky se lámou. Sníh je sypký jako sůl a praší se za koňskými kopyty a ulpívá na chomáčcích srsti, ztužuje ji v ledové bodliny. Mráz splétá hřívu v copany. Mráz, mráz, mráz! Mráz či léto, loupežník nemyslí, leč jak by prolil krev. Podobá se bubeníkovi, jemuž se v trysku samovolně rozezní buben, podobá se bubeníkovi, který neudeřil k bubnování, a přece slyší svůj nástroj.

...

Hrome, podaří-li se nám, abychom chytili jeho zmetka, bude nám děkovati hlasem tak tklivým, až si kuň sedne na zadek. Bude nás zvátí důtklivě do Saska a dá nám ostruhu, která prý přináší štěstí. Ten chlap se jakživ nesejde s někým, na němž by hejtmanovi mohlo něco sejít, a jeho vděčnost je zpívající kohout. Vem ho ďas! Pivo se ušklíbl, jako činí nezbeda za vašimi zády, a jako nezbeda si opakoval německy: nēnēnē-ňañaňa.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

...

Kateřina si přála probdít noc před vězením, ale bylo jí to odepřeno. Babizny, litice, posměváčkové a chamrad' vylezlá ze všech koutů přicházela k ní a zblízka jí křičela do uší svá hulákání a jeky. Vedlo se jí tak již cestou z Turnova. Šla a stála v katedrále hanby, jež byla učiněna z plamenů a žhne jako plameny. Nebohá paní, nebyla zkrvavena a její hoře je málo viditelné. Nezastrašuje, necloumá těmito spratky jazyka a smíchu.

VANČURA, Vladislav. *Marketa Lazarová* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013, s. 11, 47, 122 [př. cit. 2013-03-03].

Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/79/96/18/marketa_lazarova.pdf.

a) Je první část ukázky lyrická, nebo epická? Své tvrzení dokažte.

.....

b) Vyhledejte v první části ukázky přirovnání, personifikaci, metaforu, motiv opakování.

.....

c) Ve druhé a třetí části ukázky vyhledejte knižní výrazy a archaismy.

.....

d) Ve druhé a třetí části ukázky vyhledejte obraty lidového jazyka a vulgarismy.

.....

C.

novela *Rozmarné léto*

- poklidná atmosféra městečka Krokovy Vary
- rozruch vnese příjezd kouzelníka Arnoštka a krásné Anny
- po jejich odjezdu se život opět uklidní
- vliv poetismu
- jazykový humor: vysoký styl (archaismy, knižní výrazy), ale banální obsah sdělení

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1.

V tu chvíli kanovník Roch, muž, jenž lépe než kdokoliv jiný znal cenu mravnosti, vkročil na říční hráz vroubící druhý břeh. Odříkáváje báseň či modlitbu vhodnou pro tento denní čas, měl dosti pokdy, aby se díval na všechny strany, a tu nebylo nesnadné spatřiti mistra Antonína Důru, jenž máje jazyk ven vyplazen a oči zvlhlé prodléval nad svou číškou.

...

Za těchto hovorů lité vybroušenosti vešel na plovárnu Důrovu muž asi padesátiletý, jehož lýtka prozrazovala střeby šermířské a jehož ruce vězely v rukavicích. Byl oděn jako anglický myslivec a jeho royalistická tvář bez jizvy nesla tukový nádorek zvící ořechu nad úhlem levé čelisti. „Dobrý den,“ řekl z oblaku vybraných stájových vůní.

„Dobrý den,“ odtušil mistr Důra, „konám cvičení, s nimiž jste obeznámen a jež už sdostatek rozvzteklila kanovníka. Poshovte mi, abych obeplul nádrž.“

...

Řka to oblékl si plavčí mistr kalhoty již bez nesnází a zapjav je usedl vedle majora. Royalista, jehož trpělivost nebyla nepřeborná, trhl prutem a odepjav udici složil rybářské náčiní. Potom vstal a pokojně odzátkoval láhev.

„Kdybyste nevyřizovali pře křikem,“ pronesl nalévaje tři číšky, „mohl bych vám býti tu a tam užitečným, avšak pokud mohu souditi, vaše zadostiučinění je, máte-li poslední slovo.“

...

„To mi připomíná tažení italské. Víte proč byla prohrána první bitva na Piavě?“ otázal se major Hugo vzrušen jsa hrůzami válek. Potom, když znamenal, že nikdo z obou přátel nechce slyšeti jeho vypravování, jal se mluvit o postavení vojsk a o vinných sklepích horní Itálie.

VANČURA, Vladislav. *Rozmarné léto* [online]. II. Josef Čapek. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013, s. 14, 15, 17, [př. cit. 2013-03-03].

Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/84/40/72/rozmarne_leto.pdf.

a) Jmenujte tři přátele, kteří se setkávají na plovárně.

.....

b) Z posledních dvou částí ukázky vypište 10 knižních výrazů a archaismů.

.....

.....

c) Převeďte následující větu do současného jazyka:

Řka to oblékl si plavčí mistr kalhoty již bez nesnází a zapjav je usedl vedle majora.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

.....

d) Vyhledejte ve Slovníku cizích slov význam slova royalista.

.....

e) Na základě znalostí z dějepisu zařad'te bitvu na Piavě do historických souvislostí, nebo vyhledejte informace na http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_na_Piav%C4%9B.

.....

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení

A

1. a)

Marhoulovi bylo dvacet devět let a jeho žena byla stejného věku. Ale jest lépe neměřiti Janova stáří, byl jinochem a zůstal jinochem i tehdy, když byl již stár a vlekl se o žebrácké holi. Býval vždy vesel tento rusý a modrooký chasník s měkkými vousy, s bradou a nepravidelnostmi v tváři, jež ho připodobňovaly všem lidem. Nezastavoval se od rána do večera, tu pracoval v dílně a opět v krámě a doma. Robil na zahradě i ve včelíně, hřebelcoval koně ve stáji a nespěchával. Jeho dny byly dlouhé a vždy měl dosti času, aby vycházel. Býval v hospodách i v židovské kořalně a stoje na náměstí poslouchal dlouhá vypravování bab.

1. b)

pracoval, dělal

1. c)

Rozdával peníze všem, i těm, kteří mu lhali. Půjčoval, i když věděl, že mu peníze nevrátí.

1. d)

Stal se pekařským dělníkem.

1. e)

přirovnání – mohutné pantofle, jež vybíhaly nazad jako ostruhy jezdce

metafora – poprsí pece

přechodník – dokončiv, vystupuje

B

1. a)

v Obořišti, Lazar

1. b)

Lazar poprvé někoho přepadl, sebral mu peníze, na rubu jedné mince byla místo obrazu krále vyryta slova boží strach. Aby se vykoupil z hříchů, zaslíbil dceru Bohu.

1. c)

Mikuláš ji unesl.

2. a)

lyrická, umělecký popis, Vančura užívá poetismy

2. b)

přirovnání – sníh je sypký jako sůl

personifikace – mráz splétá hřivu v copany

metafora – podobá se bubeníkovi, jemuž se v trysku samovolně rozezní buben

motiv opakování – mráz, mráz, mráz; Podobá se bubeníkovi, jemuž se v trysku samovolně rozezní buben, podobá se bubeníkovi, který neudeřil k bubnování, a přece slyší svůj nástroj.

2. c)

děkovati, tklivým, zváti důtklivě, probdíti, jeky, jež byla učiněna,

2. d)

abychom chytili jeho zmetka, až si kůň sedne na zadek, vem ho d'as, nezbeda, babizny, litice, chamrad', spratky jazyka a smíchu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

C

1. a)

Antonín Důra, kanovník Roch, major Hugo

1. b)

Řka to oblékl si plavčí mistr kalhoty již bez nesnází a zapijav je usedl vedle majora. Royalista, jehož trpělivost nebyla nepřeberná, trhl prutem a odepjav udici složil rybářské náčiní. Potom vstal a pokojně odzátkoval láhev.

„Kdybyste nevyřizovali pře křikem,“ pronesl nalévaje tři číšky, „mohl bych vám býti tu a tam užitečným, avšak pokud mohu souditi, vaše zadostiučinění je, máte-li poslední slovo.“

...

„To mi připomíná tažení italské. Víte proč byla prohrána prvá bitva na Piavě?“ otázal se major Hugo vzrušen jsa hrůzami válek. Potom, když znamenal, že nikdo z obou přátel nechce slyšeti jeho vypravování, jal se mluviti o postavení vojsk a o vinných sklepích horní Itálie.

1. c)

např.: Sotva to dořekl, oblékl si plavčík už bez problému kalhoty, a když je zapnul, sedl si vedle majora.

1. d)

royalista – stoupenec monarchie

1. e)

Bitva na Piavě bylo vojenské střetnutí mezi Rakousko-Uherskem a Německem na straně jedné a Itálií a Spojenců na straně druhé v době první světové války. Odehrávalo se od listopadu roku 1917 do počátku listopadu roku 1918.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Seznam literatury

VANČURA, Vladislav. Pekař Jan Marhoul [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013, [př. cit. 2013-03-03]. Dostupné z:
http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/81/20/82/pekar_jan_marhoul.pdf.

VANČURA, Vladislav. *Marketa Lazarová* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013 [př. cit. 2013-03-03]. Dostupné z:
http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/79/96/18/marketa_lazarova.pdf.

VANČURA, Vladislav. *Rozmarné léto* [online]. Il. Josef Čapek. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2013, [př. cit. 2013-03-03].
Dostupné z: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/84/40/72/rozmarne_letu.pdf.

**Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.
Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA.**